

POETİK RUHUN YADDAŞINDA

Şəddat CƏFƏROV,
iqtişadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə
doktoru,
Azərbaycan və Rusiya Yazıçılar və
Jurnalistlər Birliklərinin üzvü,
Beynəlxalq Yazarlar Birliyinin
üzvü

Bir Həşim Qərvəndi vardı...

Doğrusu, şeir haqqında, poeziya barəsində həmişə düşündürəm ki, sənətin bu sahəsinin hansı sirri, hansı möcüzəsi var ki, insanları özünə cəzb eləyir. Sözün düzlüğü, ahəngdar axını insanın varlığına axır. Onu özünə çəkir. Yəqin ki, sözün təbiətindəki gücün, enerjinin də bu məsələdə rolunu var. Amma zənn edirəm ki, əsas bu da deyil. Bütün hallarda poeziya bir möcüzədir. Sözlərin ahəngdar axını insanın xəyalını qanadlandırır. Onu olduğu mərtəbədə daha yuxarılara çəkir. Hər kəs poetik sözün yaratdığı ovqatla özünü, öz təbiətini tənzimləyir.

Poetik vüsətin bir cəhəti də var ki, onu dinləyən hər kəs düşüncə axarını poetik sözün təsiri altında yönləndirir. Mənə elə gəlir ki, dəyərli poetik söz ən biganə, laqeyid adamı da özünə çəkmək gücündədir. Uğurlu şeiri, yaxşı poetik örnəyi dinlədikcə mövzunun açdığı üfüqlərəcan qanadlırsan. Əgər dağlar tərənnum olunursa, xəyələn o dağları səyahət edirən. Zirvələrin ucalığında dayanıb xəyalının gözə bildiyi yerlərin hamısını seyr edirsən. Onu da qeyd etməliyəm ki, poeziya insan qəlbinin yaşadığı hissələri üzə çıxara bilir. Hər kəs insanın daxili aləminə var bilməz. Amma poeziya özünü sirtini bildiyi yollarla insanın düşüncələrinə hakim kəsilir. Şair bir insanı obraz olaraq qəbul edir, onu cəmiyyətin içərisində fərqləndirən əlamətləri görür. Əgər bu keyfiyyətlərin hansısa bir üstünlüyə malikdirsə, şair də həmin keyfiyyətləri tərənnum edir. Beləliklə, şair insanı ucaldır. Hətta onu sakin olduğu mənəvi mühitdən daha yuxarılara qaldırır. Belə olmasaydı, şairin tərənnum etdiyi obraz cəmiyyəti ucalda bilməzdi.

Tərənnum olunan, sevgi ilə anılan insan başqaları tərəfindən idealizə olunur. Adamlarda ona qarşı qibtə hissi baş qaldırır. Beləliklə, poeziyanı dinləyən, sözün müəyyən çalarlarını duyan hər kəs sevgi ilə oxşanan, tərənnum olunan insana bənzəməyə çalışır. Düşünürəm ki, poeziyanın da əsl məqsədi elə budur ki, insanı ucalığa çağırır. Ona daha üstün mərtəbəyə layiq olduğunu göstərsin. O başqa məsələdir ki, şair narazı olduğu, qəbul etmə-

diyi, insanlığa yaraşmayan təbiəti ilə başqalarında ikrah hissi doğuran şəxsi də yazısında obraza çevirə bilər. Yəni, şair mənfi tip yaradanda da insan seçiminə xüsusi diqqət yetirir. Yaramazlığı ilə fərqlənəni bir az da qabarıq göstərir. Yəni, poeziya ilə təqdim olunan mənfi tip başqalarının gözünün qabağında, əgər belə demək mümkünsə, daha cybəcər görünür. Bunun iki yəndən izahı var. Birincisi, tənqid olunan şəxs sanki güzgüdə özünü görür. Atalardan misal var, deyirlər ki, güzgüdə əyri görünürsənsə, güzgünü sındırmağa ehtiyac yoxdur, özünü düzəltməyə ehtiyac yoxdur. Beləliklə, mənfi tipdən daha düzgün nəticə çıxartmaq cəmiyyətin öz ixtiyarındadır. Yəqin ki, poeziyada tənqid olunan mənfi tipi görən başqaları da müəyyən nəticə çıxara bilər. Yəni heç vaxt mənfi tipin durumuna düşməmək üçün həyatını, insanlarla münasibətini daha düzgün qurmağa çalışır.

Şübhəsiz, poeziyanın insanın idealizə etməsində də rolu böyükdür. Elə II Qarabağ savaşını yada salmaq. Otuz il ərzində xalqımız torpaqların işğalına ağrı ilə dözdü. Ancaq bir an da olsun, bu işğalla barışmayacağına unutmadı. Yəqin ki, cəmiyyətin ruhunun qorumasında, varlığının hiyfz olunmasında bədii sözün rolu böyükdür. Yəni vətən sevgisi ilə süslənmiş poeziya hər kəsə təlqin edir ki, vətənsiz insan şəxsiyyət kimi özünü bitvür, tam hiss edə bilməz. Bu mənada Azərbaycan şairlərinin insanların vətən sevgisinin səfərbər olunmasında da xidməti böyükdür. İgid oğullarımız, qəhrəman qazilərimiz və əlbəttə, birinci növbədə şəhidlərimiz şairlərimiz tərəfindən tərənnum olunub. Onların adları əbədiləşdirilib, yaddaşlara yazılıb.

Qayıdıram sözümün əvvəlinə. Şairin ruhuna doğma olan insan sənətkarın sözü ilə tərənnum olunursa, bunun özü də cəmiyyəti saflığa, mənəvi ucalığa çağırış kimi qəbul olunur. Hər halda şairlərimiz ithaf şeirlərinin də gözəl nümunələrini yaradıblar. Azərbaycan ədəbiyyatında belə şeirlərin gözəl nümunələrini yaradan müəlliflər çoxdur. Bütün bunları ona görə qeyd edirəm ki, mənəm də haqqında Azərbaycan şairlərinin şeirləri dəfələrlə yazdığım kimi var. Və bu şeirləri hərdən qayıdıb oxuyuram. Hər misra üzərində mətnin əvvəllər diqqətimi cəlb etməyən mənalara haqqında düşündürəm. Demək, şairin diqqətini cəlb edən, onun ilhamını qanadlandıran hansısa bir keyfiyyətin daşıyıcısıysansa, demək, cəmiyyət üçün faydalı olmusan. Şair cəmiyyətin danışanıdır. Əslində, şair cəmiyyətin rəyini, düşüncələrini ifadə edir. Bir ağızla şair Həşim Qərvəndi vardı. Onun əsas ixtisası həkimlik olduğundan poeziya aləmində o qədər də çox görünmürdü. Şübhəsiz, dostluq münasibətlərimizin sayəsində sıx münasibətimiz uzun müddət davam etmişdi.

“Böyük portretin işığı” kitabının müəllifləri Həşim Qərvəndi haqqında ilkin və maraqlı məlumatlar verirlər: “90-cı illərin axırlarında 2000-ci illərin əvvəllərində - o vaxt “Vahid bağı” adlanan məkanda bir poeziya ocağı vardı. 20-ci əsrin klassik ənənələr üstündə köklənmiş, qəzələn şairi Həkim Qəni Vahid poeziya evi adlanan həmin məkanda, ədəbi məclis aparardı. Qəzəl üstə köklənmiş şairlər buraya toplanar, Həkim Qəninin Füzuli incələmələrini dinləyər, klassik üslubda yazdıqları şeirlərini oxuyardılar. Nisbətən ahl yaşına çatmış Həşim Qərvəndini də

mən həmin məclisdə görmüşdüm. O, endokirinoloq həkim idi. Hətta, M.Mir-qasimov adına respublika mərkəzi xəstəxanasının nəzdində ilk dəfə endokirinoloji mərkəz də yaratmışdı. Əslən qarabağlı idi. Ağdamın Qərvənd kəndindən olduğu üçün, özünə də Qərvəndi ədəbi təxəllüsü götürmüşdü”. Bu qeydlərdən görüldüyü kimi Həşim Qərvəndi həkim olsa da, ədəbi mühitə həmişə can atıb. Şairlər arasında olub. Şeirlerini oxuyub, ustad şairlərinin onun yaradıcılığı haqqında fikirlərini dinləyib. Həşim Qərvəndi bizim tanışlığımız zamanında o qədər də tanınan şair deyildi, axı mən qeyd etdim ki, o daha çox öz ixtisası sahəsində tanınır və uğurlu fəaliyyət göstərirdi. Əlbəttə, yaşca məndən çox böyük idi.

Onu da deyim ki, Qarabağdan olan müəlliflərin əksəriyyəti ilə dostluq əlaqələrim, sıx ünsiyyətim olub. Onlarla hər vaxt Qarabağ haqqında fikirlərini bölüşməyə çalışmışam. Və hər dəfə də düşünmüşəm ki, bir gün gələr, mən dostlarımla olan qarabağlı şairlərin əhatəsində Qarabağa səyahət edərdəm. Məni tanıyanlar yaxşı bilir, dünyanın təbiəti ilə zəngin olan, məşhur olan yerlərinə dəfələrlə səyahət etmişəm. Amma əmək fəaliyyətimin, həyatımın taleyi elə istiqamətlənib ki, mən dünyanın bir çox ölkələrini gəzəndim, Qarabağa, Şuşaya, Xudafərin körpülərinə səyahət edə bilməmişəm. Sovet dövründə sərhəd tərəflərə getmək onsuz da çətin idi. Ən müxtəlif bəhanələrlə paytaxtda yaşayan hər hansı bir şəxsi ata-baba yurdlarına demək olar ki, buraxmırdılar. Bəlkə də bu da bir məqsədli istiqamət olub. Yəni o vaxtkı Sovet dövlətinin ən ucqarlarına qədər gedə bilirsən, amma doğma yerlərə getməyin üçün məhdudiyət qoyulur. Hadisələrin kəskinləşdiyi, Sovet dövlətinin çöküşü zamanında Qarabağ, Şuşa, Xudafərin obrazı Azadlıq meydanında tez-tez səslənirdi. O vaxt mən Ulyanovski şəhərində işləyirdim. Amma hadisələrin kəskinləşməsi zamanında doğma Bakıya qayıtmaq, Azərbaycanın azadlığı uğrunda mübarizə aparan insanların yanında olmaq mənəm ən ümdə istəyim idi.

Yaxşı yadıma gəlir. Biz Həşim Qərvəndi ilə o dövrdə ara-sıra görüşürdük. Şübhəsiz, bizim söhbətlərimizin əsas mövzusu gözəl Qarabağ idi. Məhz Həşim Qərvəndinin çox həssas bir duyğu ilə yazılmış “Gördüm” şeiri də həmin dövrün məhsulu idi. Müəlliflər şeirin yarandığı dövrü, mühiti düzgün xarakterizə ediblər: “Həşim Qərvəndi Şəddat Cəfərovlə uzun illər

dostluq etmiş, onu yaxından tanımışdır. Özü təbli adam olduğundan yazdığı şeirlərini bir yerə toplayıb kitab da çap elətdirmişdi. Demək, şair Həşim Qərvəndinin Şəddat Cəfərova bir neçə şeir həsr etməsini də bu yəndən təbii qəbul etməliyik. Burada yazıçı-publist Sevdə Əlibəylinin kitabında dərc olunmuş Həşim Qərvəndinin “Gördüm” rədişli şeirinə doxsanıncı illərin əvvəllərində (1992) Şəddat obrazına öz baxışının ifadəsi kimi nəzər yetirməyi mənəvi borcumuz bildik: “Gördüm” şeiri klassik qoşma ənənəsi üzərində yazılıb. Bəri başdan deyim ki, şeir haqqətən ilhamla yazılıb, yaxşı insanların tərənnümünü özünə borc bilən müəllifin sevgisi ilə yazılıb. Şeirin yazıldığı zamanda Şəddat Cəfərovun 42 yaşı vardı. Təbii ki, Həşim Qərvəndi onu cavan görür... və cavanı yüksək hörmət mərtəbəsində görür. Bu da onun söz, ilham çəsməsinə yol açır”. Çox doğru, dəqiq yazılıb. O vaxt mən daha böyük işlər görmək haqqında düşündürdüm. Xüsusilə şairlərin məclisində onlarla münasibətini səmimi qururdum. Yəqin ki, arzularım, istəklərim haqqında da danışırdım.

İnsanı nə vaxt həssaslıqla dinləyir, onun sözünə inanır? Bəli, bu yalnız səmimiyyətlə mümkün olur. Əgər səmimi danışsansa, hissiyyətlərini ətrafla, mühitlə səmimiyyətlə bölüşsənsə onda adamlar da sənə inanır, dediklərini qəbul edir. Hətta olur ki, ağıllı, düzgün məsləhət verirsənsə, sənə inanan adamlar həyatlarını sonrakı mərhələsinə məhz sənənin düşüncələrinə uyğun qurmağa çalışırlar.

Belə məclislərin birində mən Həşim Qərvəndi ilə görüşdüm. Bu bizim aramızda ilk görüş idi. Hiss elədim ki, sözüm-söhbətim onun könlünü oxşayır, qəlbinə rıqqətə gətirir. Şairlər həssasdırlar. Könlülərinə olan söhbətin əsasında qarşı tərəfin obrazını orijinallıqla yaddaşlarına qəbul edirlər. İndi Həşim Qərvəndinin şeirindən bəndləri oxuyuram. Xalq şeiri üslubunda, aşıq şeiri tərzində yazılıb. Misralar o qədər axıcı və səmimi duyğularla yazılıb ki, sanki qəlbindən xəbər verir: *Əmrün çıxaklı bahar çağında*

Dost məclisində bir cavan gördüm.
Xoşşifət, şirindil, incə təbiət,
Oturdu mənimlə yanbayan, gördüm.

Elə ilk görüşdən könlümə yatdı,
Gördüm söz-söhbəti mənə doğmadı,
Dostluğ qəlbimdə bitdi, kök atdı,
Mən onu dostluqda məhriban gördüm.

Şübhəsiz, ilk tanışlıq, ilk görüş, yaxın ünsiyyət hələ bu şeirin yaranmasına səbəb ola bilməzdi. Amma o görüşdən sonra biz bir-birimizi unutmadiq, tez-tez görüşlərimiz oldu. Əlbəttə, onun əsərlərinin nəşri üçün də mən dəyərli məsləhətlərini əsirgəmədim. İnsəfən Həşim Qərvəndi həkimlik sahəsini nə qədər sevirdisə, poeziyaya da eləcə bağlı idi. Elə onun mənimlə ünsiyyətinin əsasında da poeziya dayanırdı. “Böyük portretin işığı” kitabının müəllifləri Həşim Qərvəndi ilə görüşlərindən, onun şeirinin mahiyyətindən bəhs edən yazını “Həşim Qərvəndinin gördüyü Şəddat” adlandırdılar. Zənnimcə, uğurlu başlıqdır. Axı biz adamları müxtəlif tərəflərdən görür, qəbul edirik. Şübhəsiz, Həşim Qərvəndi də öz şeirində hansı cəhətdən necə görübsə, eləcə də yazmağa çalışıb.

(Davamı 11-ci səhifədə)

(Əvvəlki 10-cu səhifədə)

Məhz müəlliflər də poeziyanı yarıdan psixoloji amilləri diqqətdə saxlamaqla yazıblar: "Müəllifin qeyd etdiyi kimi Şəddat müəllim haqiqətən ilk dəfə tanış olduğu hər kəsə də xoş və dərin bir təəssürat buraxır. Onu birinci dəfə görə hər kəs heç vaxt unutmur. Bu şeirdə də Şəddat müəllimin xosşifət, şirindil olmağı, incə təbiəti, ən başlıcası sadəliyi, insanlara doğmaliyi və bu cəhətlərinə görə onunla dost olmaq istəyinin yaranması... bütün bu cəhətlər şairi ədəbi qəhrəmana ömürlük bağlayır, onların arasında dostluq belə başlayır. Müəllif müşahidə edir ki, Şəddat Cəfərov cavan olsa da, təmkinlidir, ağsaqqaldır və ən başlıcası hörmət, izzət sahibidir. Şeir qalan bəndlərində bir növ sonrakı zaman da öz əksini tapır. Bu zaman isə onların arasında olan dostluğun görünən tərəfləridir". Əslində müəlliflərin bu qeydlərini yazdıran da elə Həşim Qərvəndinin səmimi, duyğulu misralarıdır.

Məni tanıyanlar yaxşı bilir. Mən yumoru sevirəm. Hətta yumorlu hekayələr də yazıram və bu janrdə yazdığım kitablar dəfələrlə çap olunub. Rus və qeyri dillərə də tərcümə olunub. Mən belə düşünürəm ki, yumor hissi olmayan insan üçün həyatı yaşamaq çətin olar. Həyat belələrinə əzablar aləmi kimi görünür. Ona görə də dostlar arasında da xoş münasibəti yaradan birinci amil mənim üçün yumorudur. Əlbəttə, yumor zarafatdan qaynaqla-

ya iki sistemə bölünmüşdü. Çox güclü soyuq müharibə gediirdi. Daim insanların başının üstündə nüvə kabusu dolanırdı. İkinci Dünya müharibəsinin sonunda heç bir lüzum olmadan ABŞ-ın prezidenti Harri Trumenin əmri ilə Yaponiyaya iki atom bombası atıldı. Müharibənin qurtarmasından illər keçsə də, bütün dünyada insanların psixologiyasında bu fəlakətli əməlin izi qalırdı. Həşim Qərvəndi ixtisasca həkim olduğu üçün insanları mənəvi gərginlikdən uzaqlaşdırırdı, onlara xoş əhval bəxş edən hər kəsi sevgi ilə tərənnüm etməyi özünə borc bilirdi. Əlbəttə, xeyirxah insanlara da münasibəti çox yüksək idi. Mən imkanım daxilində hər kəsə, əlbəttə, birinci növbədə şairlərə kitablarının nəşri üçün kömək etməyə çalışmışam. Hətta bu səbəbdən ziyana düşsəm də, maddi zərər görsəm də, bunu üzə vurmamışam. Çalışmışam ki, adamlar özlərini gücsüz, köməksiz hiss etməsin. Bir sözlə, xeyirxahlığı insanın ən üstün keyfiyyəti hesab edirəm. Müəlliflər də Həşim Qərvəndinin Hətəm obrazına təsadüfi olaraq, xüsusi diqqət yetirmirlər: "Həşim Qərvəndi görüldüyü kimi bu şeirin son bəndində Hətəm adını da çəkir. Hətəm öz səxavəti ilə məşhur olan obrazdır. Hətəm *Tai* adı ilə ərəb dünyasında şair kimi də məşhur olub. Ancaq onun adını yaşadan səxavətidir. Xeyirxahlığıdır. Həşim Qərvəndi Şəddat Cəfərovu məhz xeyirxahlığına görə Hətəm *Tai* ilə müqayisə edir". İndi o vaxtdan illər keçib - otuz il. Yəni az qalır ki, bir qərinəyə

Qodmanlı Zülfüqarın "Yaxşılıq"ı

Kitabda verilmiş yazının başlığı mənim üçün ona görə dəyərlidir ki, müəllif insan təbiətinin ən yaxşı cəhətini - yaxşılıq etmək, xeyirxahlıq göstərmək keyfiyyətini tərənnüm edib. Əlbəttə, burada əgər şeirdən, şeirin məzmunundan, ideyasından danışırıqsa, müəyyən mənada, təvəzökarlığın yeri yoxdur. Əlbəttə, Zülfüqar Qodmanlı da tanınan, sevilən bir şair idi. Onun yaradıcılığını xarakterizə etmək, nəşr etdirdiyi kitablar haqqında ayrıca bəhs etmək mütəxəssis ədəbiyyat adamlarının işidir. Mən ancaq öz təəssüratımı oxucularla bölüşə bilərəm. O, 1933-cü ilin 15 iyununda Masallı ra-

mək çətin deyil. O, ruhən böyüdüyü Sumqayıtı həmişə tərənnüm edirdi. Bu şəhərin zəhmət adamlarına onun sevgisi sonsuz idi. Çoxlu kitabların müəllifi olan Zülfüqar Qodmanlının nəşr olunan kitablarından bir neçəsinin adını çəkirəm: "Sumqayıt axşamları" (1969), "Zəminə" (1972), "Sumqayıt nəğmələri" (1979), "Gəl görüşək" (1983), "Şöhret meydanı" (1985), "Sənin taleyin" (1989), "Dağ seli" (1992), "Vaxt və inam" (1993), "Sumqayıta qayıdaram" (1998). O, demək olar ki, bütün həyatı boyu yaradıcılıqdan bir an da ayrılmayıb. Baxmayaraq ki, istehsalata, əməli fəaliyyətə daha çox bağlı idi. Gənclər onu sevirdilər.

Əlbəttə, Zülfüqar Qodmanlının da kitablarının nəşri üçün imkanlarını əsirgəməmişəm. Çox səliqəli adam idi. Yazdığı, yaratdığı əsərlərində də bir tamlıq, səliqəlilik vardı. O, 1998-ci ildə vəfat etdi. Yaddaşlarda yaratdığı əsərlərlə yaşayacağına inanıram.

"Böyük portretin işığı" kitabında Zülfüqar Qodmanlının da mənə həsr etdiyi "Yaxşılıq" şeirinə kifayət qədər geniş yer verilib. Onu da deyim ki, müəlliflərin ədəbi fəlsəfi üslubda qeydləri oxucuda xüsusi maraq doğurur. Onlar hər bir yazını mətnin tələb etdiyi məzmunu uyğun fəlsəfi pritchələrlə başlayırlar. Məhz bu yazı da belə bir romantik hisslərlə yazılmış essevari bir parça ilə təqdim olunur: "İnsanlar, əsasən həyatı iki rəngdə - ağ və qara rənglərdə görürlər... Ağ rəng əsasən, insan təbiətinin ali keyfiyyətlə-

POETİK RUHUN YADDAŞINDA

nır. Ancaq hər hansı bir məsələyə yumorlu münasibət qarşı tərəfdə əks təsir yaratmamalıdır. Görək yumorlu münasibət insanı stressdən çıxarsın, gərginlikdən qurtarsın. Bu zaman yumorlu şəxsə münasibət daha isti olur. Adamlar səmimi yumorlu olan şəxsə görüşə ünsiyyətə can atırlar. Həşim Qərvəndi də şeirində mənim səmimi ünsiyyəti yaratmaq münasibətini yüksək qiymətləndirir. İndi həmin şeirin hətta bəzi misralarında hansı söhbətlə onun necə xoş duyğu ilə güldüyünü mənimlə doğmalaşması üçün əsas olan əhvalatları da xatırlayıram.

Mən təbiət etibar ilə həm də təmkinli adamam. Adamlar var ki, xırda bir məsələdə özündən çıxır, bir anda hər şey alt-üst olur. Ancaq mən hətta qarşı tərəf əsəbi olanda belə təmkinli münasibətimlə onu özünə qaytarmağı bacarıram. Necə deyirlər, bu mənim taleyimdir. Yəqin ki, elə bu cəhətlər də Həşim Qərvəndinin diqqətini cəlb etdiyi üçün şeirini uğurla bitirə bilib:

*Qönçə təbəssümü, xoş hərəkəti,
Seyr etdim təmkinli sözü-söhbəti.
Ürəyimə düşən o məhəbbəti
O vaxtdan yadigar bir nişan gördüm.*

*Hər dəfə görəndə könlüm olur şad,
Bir adı Hətəmdir, bir adı Şəddat
Qərvəndi deyir ki, yaxşısını ustad,
İnsanlar incisi, bir insan gördüm.*

Axı mən qeyd etdim ki, o yaşca məndən böyük idi. Amma sözsə, sənətə qiymət verməyimi düzgün müşahidə etmişdi. Mənə oxuduğu şeirlərin təhlillərini verdikcə necə razı qaldığını da görürdüm. Yəqin ki, elə söz-sənət duyumuma görə məni öz şeirində ustad adlandırırdı.

Ötən əsrə psixoloqlar, sosioloqlar stress əsri adlandırırdı. Haqiqətən dün-

çatsın. Bu dövrdə çox olaylar baş verdi. Qarabağın uzun müddət işğaldə qalması da mənim dostum Həşim Qərvəndini üzürdü. Əlbəttə, o da çox istəyirdi ki, doğma yerləri - Ağdamı, Şuşanı gözsün, yayda həmin yerlərə istirahətə getsin. Əlbəttə, həyatda baş verən olaylar ayrı-ayrı adamların istəyinə, arzusuna tabe deyil. Elə məsələlər var ki, onların həlli bizim istəyimizlə yox, daha böyük güc strukturlarının təsiri ilə həll oluna bilər.

Azərbaycan xalqı nəhayət ki, torpaqlarının işğalı ilə barışmadı. BMT-nin qərar və qətnamələrini öz gücü ilə həll etdi. Əgər belə demək mümkünsə, düşmən layiqli cəzasını aldı. Bunları təsadüfi xatırlatmıram, çünki şeirin yazıldığı tarix məni istər-istəməz bu barədə düşünməyə vadar etdi və diqqəti müəlliflərin qeydinə çəkirəm: "Bu şeir 13.05.1992-ci ildə yazılıb. Həmin dövr çox qarışıq idi. Siyasi katalizmlər insanların mənəvi mühitində uçuşur yarılmışdı. Bir növ yaxşı ilə pisin qarışdığı xaoslu zaman idi. Belə qarışıq zamanlarda insanların bir-birini aydın görə bilməsi üçün mənəvi saflıq əsas şərtlərdən idi. Bu mənada Həşim Qərvəndinin görüldüyü Şəddat hər cür sözsə və tərənnümə layiq olduğu üçün yaddaşlardan silinmir". Düşünürəm ki, doğru qənaətdir. Amma birçə ona təəssüf edirəm ki, Həşim Qərvəndi Qarabağın işğaldan azad olunması günlərini görə bilmədi. Onun şeirləri demək olar ki, Qarabağı yüksək hisslərlə tərənnüm edir. Yəqin ki, bərpa olunan, dirçələn Qarabağda o yerləri heç vaxt unutmayan şairlərin şeirləri də gənclərin, uşaqların dilində öz bəxş olacaq. İnsanlara yüksək həyatı enerji bəxş edəcək.

yonunun Qodman kəndində anadan olub. Şübhəsiz, öz kəndində ilk təhsilini alıb, sonralar Bakıya köçüb, Buzovna qəsəbəsində yaşamalı olub. Çox ağır, çətin günlər görüb. Tikintidə fəhlə işləyib. Yataqxanada qalıb, amma təhsilini davam etdirmək fikrindən heç vaxt yayınmayıb. Fəhlə Gənclər Məktəbində oxuyub orta təhsil alıb.

Mən Zülfüqar Qodmanlıyı yaxşı tanıyırdım. Çox fəal, diribaş, öz üzərində çalışan bir gənc idi. Onun ictimai fəallığı tanıyanların diqqətini cəlb etdi. Ona görə də onu tezliklə Moskva Ali Partiya Məktəbinə göndərdilər. Qayıdandan sonra Moskva da tanınmış zavodlardan birində Kadrlar şöbəsinin rəisi vəzifəsini tutdu. Müxtəlif təhsil ocaqlarında da çalışırdı. İctimaiyyətdən, estetikadan, fəlsəfədən mühazirələr oxuyurdu. Bir sözlə, gənclərin mənəvi cəhətdən zəngin böyüməsində əlindən gələni əsirgəmədi. 85 sayılı texniki məktəbdə (Sumqayıtda) direktor işlədi. Daha sonralar Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri idarəsində redaktor vəzifəsini tutmuşdu.

Sumqayıtda yaşayan ədəbi mühit o dövrdə əsasən "Sosial Sumqayıt" qəzetinin ətrafında birləşmişdi. Zülfüqar Qodmanlının ilk şeiri bu qəzetdə 1960-cı ildə çap olunmuşdu. O, təbiət etibarini nə qədər bəxş etməz, prinsipial insan idi. Elə bu səbəbdən də yeri gələndə cəmiyyətin öyrə-təşvihiyə, nöqsanlarına satırası ilə kəskin münasibət bildirə bilirdi. Zülfüqar Qodmanlı SSRİ Yazıçılar İttifaqının üzvü idi. Jurnalist kimi məhsuldar fəaliyyət göstərdiyi üçün SSRİ Jurnalistlər İttifaqına da üzv olmuşdu.

İndi Zülfüqar Qodmanlı haqqında məlumatlar araşdırarkən onun nə qədər zəngin bir həyat yaşadığını da gör-

rınə, xarakterin üstün cəhətlərinə münasibət bildirdəndə əsas istiqamətverici rəng olur. Bu zaman şəxsin kimliyi, onun yolu, adı ünvanı ilə yox, xarakterilə təyin olunur. İnsanın təbiətindəki humanizm, insansevərlik, cəmiyyətə sevgili münasibət... əsasən, ağ rəng kimi görünür. Bu yerdə daha qara rəngdən danışmağa lüzum qalmır. Çünki, məqsədimiz qara rəngin mahiyyətini yox, ağ rəngin mahiyyətini açmaqdır. Ağ rəng, ağ işığın təzahürüdür. Ağ işıq cəmiyyətdə yaxşı insanların təyinedicisidir. Poliqrafiya üzrə mütəxəssis kimi tanıdığımız Şəddat Cəfərov yazıçı da olsa, jurnalist də olsa, mətbuat-poliqrafiya işinin təşkilatçısı kimi tanınsa da, müasirləri onu əsasən yaxşı insan kimi xarakterizə edir. Məhz yaxşı insanlığını sözsə çəkməyə, sənətə gətirməyə çalışırlar." Maraqlı müqayisələr aparılır. Doğrudan da, həyat eyni rəngdə olsaydı, bəlkə də maraqsız görünərdi. Amma həyatı irali aparən cəhət bir-birinə əks olan tərəflərin mübarizəsi ilə mümkün olur. Müəlliflər bu bir-birinə zidd tərəfləri ağ və qara rəng obrazları ilə təqdim edirlər. Həqiqətən, yaxşı adamları, xeyirxahları elə cəmiyyətin ağ işığı kimi xarakterizə etmək daha düzgündür. Doğrudur, müəlliflər başlanğıcdaca mənim də haqqında fikirləri qeyd edirlər. Amma mən burada Zülfüqar Qodmanlının özünü də işıqlı adam olduğunu, məhz ağ işıq olduğunu da məmnuniyyətlə qeyd edirəm.

Z. Qodmanlı diqqətli adam idi. O, hər hansı bir adamın hörmətli münasibətini, xeyirxahlığını unudan deyildi. Şübhəsiz, mənə münasibətdə də onun bu xasiyyəti istər-istəməz özünü büruzə verirdi.

(Davamı var)